SUOMENNOS

Eduskunnan lakivaliokunta

Asia: **HE 17/2018 vp laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi**

Viite: **Lakivaliokunnan pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta 21.3.2018**

Svenska Finlands folkting kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien hallituksen esitystä. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti Folktinget ottaa kantaa esitykseen koskien kielellisiä oikeuksia.

Tausta

Esitys laiksi Syyttäjälaitoksesta muuttaa nykyisen syyttäjälaitoksen valtakunnalliseksi Syyttäjälaitos-nimiseksi virastoksi. Valtakunnansyyttäjän toimisto on keskushallintoyksikkö ja viisi syyttäjäaluetta muodostavat viraston osastot. Syyttäjäalueista Länsi-Suomen ja Etelä-Suomen alueilla on kaksikielisiä kuntia toimialueillaan. Kaksikielinen Pyhtään kunta Kymenlaaksossa sijoitetaan Etelä-Suomen syyttäjäalueeseen. Ahvenanmaan syyttäjäalueen osalta on lakiesityksessä erillissäännös.

Esityksessä valtioneuvoston asetukseksi säädetään tietystä määrästä syyttäjän virkoja, joissa kelpoisuusvaatimuksena on ruotsin kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito ja suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito. Esityksen mukaan perustetaan yhdeksän nk. ruotsinkielistä virkaa Etelä-Suomen syyttäjäalueelle ja seitsemän Länsi-Suomen syyttäjäalueelle.

Lain ja valtioneuvoston asetuksen on määrä tulla voimaan 31.10.2018.

Folktingetin kannanotto

Folktinget toteaa aluksi, että syyttäjällä on erittäin aktiivinen osa oikeudenkäynneissä. Tämän johdosta on syyttäjän ruotsin kielen taidolla keskeinen merkitys, mikäli yksi tai useampi osapuoli on ruotsinkielinen. Perustuslain takaama oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin heikentyy, jos syyttäjän ruotsin kielen taito ei ole riittävä.

Syyttäjistä, joiden oma kieli on ruotsi tai joilla on erinomainen ruotsin kielen taito, käsittelee kolmasosa päivittäin ja puolet viikoittain asioita, joissa jokin osapuolista on ruotsinkielinen (Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2013, s. 70). Tämä korostaa entisestään sen tärkeyttä, että syyttäjälaitoksessa on riittävä määrä syyttäjiä, joilla on erinomainen ruotsin kielen taito.

Erityiset kelpoisuusvaatimukset koskien kielitaitoa eräissä syyttäjänviroissa

Folktinget viittaa perustuslain 80 §:ään, jonka mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Perustuslaista seuraa, että oikeus ruotsin kielellä käytävään oikeudenkäyntiin ei saa riippua oikeusnormeista, jotka säädetään lakia alemmalla tasolla. Tämä on huomioitu tuomioistuinlaissa (673/2016), jossa säädökset erityistä kielitaitoa edellyttävistä tuomarinviroista sisältyvät 10 luvun 10 §:ään. Mutta tästä huolimatta säädökset syyttäjänviroista, joilta edellytetään erityisiä kielellisiä kelpoisuusehtoja, ovat esityksessä valtioneuvoston asetukseksi, mutta eivät esityksessä laiksi Syyttäjälaitoksesta.

Folktinget esittää edellä mainittuun viitaten, että säädökset erityisistä kelpoisuusvaatimuksista koskien syyttäjien kielitaitoa tulee valtioneuvoston asetusesityksen 8 §:stä siirtää Syyttäjälaitoslakiesityksen 16 §:ään.

Lisäksi Folktinget viittaa valtakunnansyyttäjän tehtävään nimittää erikoissyyttäjiä lakiesityksen 17 §:n nojalla. Valtakunnansyyttäjällä on siten harkintavalta myös siihen, jos tietyn erikoissyyttäjänviran tulee olla ruotsinkielinen. Folktinget on kääntynyt kaksikielisten syyttäjävirastojen syyttäjien puoleen ja saanut tietoonsa, että riittävän kielitaidon omaavia erikoissyyttäjiä on liian vähän, mistä saattaa aiheutua vaikeuksia oikeusprosessin aikana (31.8.2016).

Folktinget korostaa sen tärkeyttä, että valtakunnansyyttäjä kiinnittää huomioita niiden erikoissyyttäjänvirkojen tarpeeseen, joiden kelpoisuusvaatimuksena on erinomainen ruotsin kielen taito. Näin syyttäjälaitos voi varmistua siitä, että erikoissyyttäjät käsittelevät ne asiat, jotka asiasisällöstään johtuen edellyttävät erityispätevyyttä.

Kielelliset oikeudet

Esitys sisältää kappaleessa 4.4 selonteon kysymyksistä, joilla on merkitystä kielellisten oikeuksien turvaamiselle. Kappaleessa todetaan, että esitetty Syyttäjälaitos on kaksikielinen. Uudistus ei muuta toimialueiden kielellistä jaotusta, eikä myöskään toimipaikkojen määrää. Ruotsinkielisten virkojen määrä on sama kuin nykyisinkin. Myös kansliahenkilökunnan rekrytoinnissa tullaan kiinnittämään erityistä huomiota hakijoiden kielitaitoon, niin että virkatehtävät voidaan jakaa asianomaista kieltä hallitsevien henkilöiden kesken.

Siltä osin kuin lakiesitys koskee Ahvenanmaan syyttäjäntointa, Folktinget viittaa Ahvenanmaan maakunnansyyttäjänviraston lausuntoon lakiasianvaliokunnalle.

Viitaten esityksen kappaleeseen 4.4 Folktinget katsoo, että lakiesityksessä on otettu huomioon monet perustavanlaatuiset edellytykset koskien syyttäjälaitoksen mahdollisuuksia turvata kielelliset oikeudet. Mutta Folktinget pitää tarpeellisena nostaa esiin eräitä lisäkysymyksiä liittyen syyttäjälaitoksen velvollisuuteen turvata kielelliset oikeudet.

Jos syyttäjäalueiden toimialueet laajenevat esityksen mukaisesti, muuttuu ruotsinkielisen väestön osuus nykytilaan verrattuna, mikä olisi tullut huomioida esityksessä. Tämä asiantila saattaa osaltaan johtaa pitkällä tähtäimellä seurauksiin koskien syyttäjälaitoksen kielellistä järjestäytymistä.

Folktinget korostaa, että suurempien toimialueiden tulee omalta osaltaan mahdollistaa syyttäjälaitoksen kielellisten voimavarojen jako nykyistä laajemmassa määrin, niin että syyttäjät, joilla on erinomainen ruotsin kielen taito tarvittaessa voivat käsitellä asioita myös toisella syyttäjäalueella.

Lisäksi Folktinget nostaa esiin tietyt kielisäädökset, jotka koskevat syyttäjälaitoksen ja syyttäjien tehtäviä. Tarkoituksena on kielilain (423/2003) 2 §:n 2 momentin mukaan, että jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon turvataan kielestä riippumatta ja, että yksilön kielelliset oikeudet toteutuvat ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota. Viranomaisen tulee oma-aloitteisesti toiminnassaan huolehtia siitä, että yksilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä lain 23 §:n 1 momentin mukaan. Näillä säädöksillä on suora yhteys perustuslain 22 §:ään, jonka mukaan julkisen vallan tulee turvata perusoikeuksien toteutuminen.

Lain julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003) 3 §:n mukaan tulee viranomaisen palkatessaan virkamiehen tai muuta henkilökuntaa varmistua siitä, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito. Tämä lainkohta on otettu huomioon nyt käsiteltävässä lakiesityksessä (s. 19).

Saman lain 2 §:n mukaan tulee jokaisen viranomaisen koulutusta järjestämällä ja muilla henkilöstöpoliittisilla toimenpiteillä huolehtia siitä, että henkilökunnalla on riittävä kielitaito hoitaakseen viranomaisen tehtävät kielilain ja muiden lakien edellyttämällä tavalla. Oikeusministeriön kaksikielisissä syyttäjävirastoissa toimiville syyttäjille osoitetussa kyselyssä nousi esiin toiveita kielikursseista esimerkiksi etäopiskelun muodossa (Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2013, s. 70). Mahdollisuudet ruotsin kielen taidon kehittämiseen koskevat luonnollisesti myös muuta henkilöstöä. Folktingetin selvityksessä syyttäjät pitivät kaksikielisen kansliahenkilökunnan puutetta ongelmallisena (31.8.2016). Folktingetin tietoon on myös tullut, että ruotsinkielisen henkilökunnan mahdollisuuksissa saada palveluja omalla kielellään hallintoasioissa on puutteita, joita syyttäjälaitoksen tulee seurata ja korjata.

Lopuksi Folktinget toteaa, että hallituksen ajankohtaiset panostukset julkisten palvelujen digitalisointiin osoittavat, että digitalisoinnilla on tulevaisuudessa suuri merkitys viranomaisten ja yksityisten henkilöiden välisessä viestinnässä. Siksi on keskeisen tärkeää, myös syyttäjälaitoksen osalta, että suomen ja ruotsin kieltä käsitellään tasaveroisesti kehitettäessä digitaalisia palveluja, että palvelut otetaan samanaikaisesti käyttöön molemmilla kielillä, ja että kaikki oleellinen tieto palveluista on sekä suomeksi että ruotsiksi.

Lopuksi

Folktinget viittaa lausuntoon liittyviin kannanottoihin ja pyytää lakivaliokuntaa kirjoittamaan mietintöönsä:

- **että, Syyttäjälaitoksen työjärjestykseen kirjataan tarkemmin miten kielelliset oikeudet turvataan,**
- **että, valtionsyyttäjä vuosittain seuraa ja selvittää, miten Syyttäjälaitos on varmistanut, että syytteitä voidaan nostaa ja ajaa tuomioistuimissa ruotsin kielellä nk. erikoissyyttäjän toimesta, ja**
- **että, syyttäjälaitosuudistuksen kielellisiä vaikutuksia seurataan ja arvioidaan hallituksen seuraavassa kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta.**

Helsingissä, 9. huhtikuuta 2018

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Markus Österlund
pääsihteeri

Kristina Beijar
hallintoasiain asiantuntija